

FUNCTION OF CULTURAL CREATION AS THE FACTOR OF A PERSON'S CREATIVE POTENTIAL

The thesis deals with systematic investigation of a person's creative potential in the context of globalization and integration problems of cultural creation. In this work the author defines sociocultural function of a person's wholeness presentation in ontogenesis and phylogenesis of its self-realisation. The boundaries between the 19th and the 21st centuries are characterized by humanistic discourse which tends towards the pluralistic «horizontal» interaction of cultures compared to the vertical Europe - oriented enlightenment paradigm of cultural development. The new tendency also deals with the individual specific needs of the child. The methodological universality of conceptions in the domain of humanistic investigations needs systematic research of previous investigations. Thus, theory of aesthetics needs to study the aesthetic factor of creating the child's outlook which depend on the individual specific needs of the child and also to systematize the previous research of sensory effects (e.g. the sound, the colour, the word, etc.) as compensatory factors. It is the broad cultural sphere that contains various patterns to bring off cultural creativity.

The author characterizes compensatory mechanisms of cultural relaxation as certain aesthetic cultural creation experience in the context of psychological and pedagogical aspects of human activities, defines specific features of creativity considered with the 20th century cultural practice development. Compensatory mechanisms are formed within social experience; yet compensatory objects make up a component of the social experience within which they have been formed, they affect the social system as a whole being able to change their trend besides. In author's opinion the existence of adaptation trends classified according to the change of the system organization level may deal with the social compensatory⁷ process and its trends because they are rather definite (e.g. moral, social, psychological). The notion of «compensation» includes both human characteristic features and characteristic features of culture as a whole.

The compensatory process and its trends in the domain of culture allow to achieve person's equilibrium on the hand. On the other hand it allows to achieve as much as possible taking into consideration certain levels of a person's integrity. The author explains the cultural content of cultural socio-pragmatics within the framework of cross-subject approach, defines principles to bring about sociocultural adaptation of ethnic-cum-cultural and national cultural creation values. Creation of the integrated model of bringing up children characterized by specific needs suggests deep analytical, psychological and pedagogical studies. It is worth mentioning that the experience of contextual analysis prevailed long in the aesthetics studies and caused trends under criticism. Yet this experience ranks high among theoretical and methodological approaches to comprehension of the cultural function. It should also be mentioned that the method of «contextual analysis» has the rightful position and is efficient. As far as comprehension of compensatory process - aesthetic bringing up - creativity, there is apprehension about the stereotypical traditions to see this problem as a secondary one. The author also analyses the contents of hagiography and notation systems in the context of cultural studies reflection, prosopography as reception of language experience existence of the kobzar sets of musical culture and integrating potential of a person's creativity.

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ЖИТТЯ» З ПОЗИЦІЇ БАЗОВИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПАРАДИГМ

Визначення феномену «життя» як ознаки індивідуального буття особистості набуває особливої значущості у сучасних науково-прикладних дослідженнях в галузі психології. Вивчення сутності категорії життя принципово залежить від парадигмального кута зору.

На сьогодні базовими парадигмами психологічної науки виступають природничо-наукова та гуманітарна. Кожна з них характеризується власним науковим підходом та принципами щодо пояснення чисельних психологічних феноменів. Науковим підходом в рамках природничо-наукової парадигми є номотетичний підхід, який обумовлює об'єктивіський, дедуктивний та структурний спосіб пізнання за принципом детермінізму. В гуманітарній парадигмі ідеографічний підхід передбачає суб'єктивіський, системний та інтуїтивний способи наукового пізнання з опорою на принцип інтенційності.

Основною метою номотетичного вивчення є пізнання об'єктивних законів психічного, побудова типології індивідуальності та підведення одиничних фактів під загальну закономірність. В той час, як метою ідеографічного способу наукового пізнання виступає розуміння внутрішнього світу окремої людини, визнання її цінності, а також вивчення життєвого шляху особистості.

Отже, в рамках номотетичного підходу, життя людини розглядається як соціально-історичний факт, як специфічна якість індивідуального буття та яскраво ілюструється висловлюванням С.Л. Рубінштейна

«Будь-яка жива істота розвивається, лише людина має власну історію». Життя як феномен фіксується в категоріях: життєвий шлях особистості (Ш. Бюлер), життєві стратегії (К. Абульханова-Славська), життєвий проєкт (Б. Ломов), життєві плани (С. Рубінштейн).

Виходячи з принципу детермінізму та об'єктивності, в рамках даного підходу типологізуються і узагальнюються життєві стратегії й життєві стилі особистості. Так О.Васильєва виокремлює життєві стратегії трьох видів: стратегія благополуччя, стратегія життєвого успіху та стратегія самореалізації. О. Варламова наголошує на наявності двох протилежних стратегій життя: стратегії життєвичерпання та стратегії життєпородження. Ч. Моррис пропонує типологію життєвих стилів: стиль «Діонісу» (потурати бажанням), стиль «Прометей» (переробляти світ та маніпулювати ним), стиль «Буддиста» (саморегуляція контролем над бажаннями).

Крім того, наводяться типології особистості: «творча унікальність» (ініціювання екстраординарних подій власного життя), «пасивна індивідуальність» (залежність від зовнішніх обставин), «активна типовість» (намагання бути як всі), «пасивна типовість» (сліпе підпорядкування суспільним нормам).

Як видно, з точки зору номотетичного підходу *життя – це процес*. Процес розгортання індивідуального життєвого шляху здійснюється під одночасним впливом соціально-психологічних чинників та внутрішньоособистісних механізмів. Це описується за допомогою категорій життєстійкості особистості (С. Маді), психологічного благополуччя (Л. Найдьонова), суверенності психологічного простору особистості (О. Паніна), особистісна автономія (І. Бех).

Трансформація наукового підходу до категорії «життя» відбувається в рамках ідеографічного підходу на фоні розгляду *життя як діяльності* та ілюструється висловлюванням С. Перкінс «Життя – це не те, що ви отримуєте. Життя – це те, що ви робите з отриманим». К. Карпинська та Ю. Швалб описують життєдіяльність особистості як усвідомлене та цілеспрямоване перетворення нею об'єктивних обставин власного життя, а також як ініціативне встановлення та здійснення життєвих відносин у відповідності з природною динамікою.

Отже, життєдіяльність – це особлива форма людської діяльності, що спрямована на проєктування та реалізацію індивідуального життєвого шляху. Вона регулюється динамічною системою сенсу життя. Об'єктом життєдіяльності виступає індивідуальне життя, а суб'єктом – особистість в ролі суб'єкта життя. Цільова функція життєдіяльності – це проєктування та творіння життєвого шляху.

Життя як усвідомлена реалізація особистісного потенціалу описується в категоріях: життєтворчості (М. Ануфрієв), життєздійснення (О. Асмолов), життєреалізації (Ю. Швалб).

Принцип інтенційної спрямованості індивідуального життя особистості в рамках ідеографічного підходу реалізується в поняттях: «образ життя», «якість життя», «життєвий досвід».

Як показує аналіз, саме ідеографічний підхід щодо вивчення категорії «життя» відкриває широкі перспективи для чисельних теоретико-методологічних досліджень в галузі психологічної науки й практики. На сьогодні остаються актуальними та недостатньо вивченими наступні питання:

- 1) внутрішні детермінанти індивідуалізації процесу життєреалізації;
- 2) психологічні механізми збереження суб'єктивного благополуччя, якості життя та конструктивної спрямованості у майбутнє в будь-яких (у тому числі й складних) ситуаціях;
- 3) особливості виникнення особистісної інтенції життєреалізації за принципом використання можливостей, а не за принципом обмежень;
- 4) роль особистісного інтересу й мрії у побудові власного теперішнього, спрямованого у бажане майбутнє.

На наш погляд, виокремлені питання повинні стати перспективним вектором подальших досліджень.

Література

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 297 с.
2. Васильева О.С. Изучение основных характеристик жизненной стратегии человека / О.С. Васильева, Е.А. Демченко // Вопросы психологии. – 2001. – №2. – С. 74–85.
3. Леонтьев Д.А. Жизнетворчество как практика расширения мира / Д.А. Леонтьев // I Всероссийская научно-практическая конференция по экзистенциальной психологии (материалы сообщений). – М.: Смысл, 2001. – С. 100–109.
4. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М.Титаренко. –К.: Либідь, 2003. – 376 с.